

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
וישלה
כסלו ה'תשע"ו ב' שב"ז
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

בירך ברכה או ספר ספירת העומר בלשון תמיהה, ולא תיקן את עצמו, האם יצא ידי חובה, וביאור בפסוק "על חלומותיו ועל דבריו" (פרשת וישב).
תשובה לשואל האם מקור חכמת האלגברה היא מן הישמעאלים, ובעניין חשבון האצבעות. מספרים אוהבים.
תשובה לשואל בעניין מקצת מנהגי ק"ק תימן אשר אינם על פי דעת האר"י ז"ל, והאם אפשר לשנות ולנהוג כמותו, כגון ברכת "הנותן ליעף כח", נוסח ברכת להדליק נר של-חנוכה, ועניינים נוספים.
המשך התשובות למכתבו של הרב"צ צדוק יצ"ו בעניין פסיקת מהרי"ץ זיע"א ומנהגי תימן.
עניין זמן הדלקת נרות חנוכה, סמוך לפני צאת הכוכבים, וכבוד המצוה לשבת חצי שעה עם בני-ביתו ליד הנרות.
המשך מדור "דקדוקי תורה", מפרשת תולדות ועד פרשת מקץ.
חלק השו"ת.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642
שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור במערכת קול הלשון – 454

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 330

השיעור מוקדש

לרפואת ר' שלום בן אהרן עמרן יצ"ו.
המקום ברוך הוא ישלח לו רפואה שלימה,
ויעמידהו מחליו לחיים טובים ולשלום, אכ"י"ר.

השיעור מוקדש לרפואת ר' שלום בן אהרן עמרן יצ"ו. המקום ברוך הוא ישלח לו רפואה שלימה, ויעמידהו מחליו לחיים טובים ולשלום, אכ"ר.

בדרך ברכה או ספר ספירת העומר בלשון תמיהה, ולא תיקן את עצמו, האם יצא ידי חובה, וביאור בפסוק "על חלומותיו ועל דבריו" (וישב).

נפתח בשאלה אשר התעוררתי אליה היום, יותר מדויק נזכרתי בה, בשעת המנחה. ואף כי כבר שנים ארוכות, נסתפקתי בעניין זה, אולם כעת חשבתי, כי אולי יהא אפשר לפשוט ספק זה.

כידוע, לפני שהאדם מברך, עליו לחשוב, למי ועל מה הוא אמור לברך. שויתי י"י לנגדי תמיד. להתבונן. להמתין קצת. וק"ו אם הוא מסתפק, מה היא הברכה. אבל ישנם אנשים, שקופצים ואומרים 'ברוך אתה וכו' מלך העולם', וכעת הוא לא יודע, האם הברכה היא 'בורא פרי העץ' או 'בורא פרי האדמה' או 'שהכל', מסתפק מה היא הברכה, לכן הוא אומר בלשון תמיהה, 'בורא פרי העץ?' הוא שואל את הנוכחים שם, האם כך היא הברכה? ואם אומרים לו, כן, זאת היא הברכה, אזי הוא נרגע. השאלה היא, האם הדבר טוב? האם זאת נקראת ברכה? הרי לכאורה, רק שאלת שאלה. א"כ, תחזור ותאמר שוב, 'בורא פרי העץ', לא בלשון שאלה. או 'בורא פרי האדמה', אם תיקנו אותו. וכדומה.

הערה מהקהל: מרן שליט"א כתב בשע"ה [ע"י סי' מ"ב סעיף ח'] כי לכתחילה צריך לדעת על מה הוא מברך, אבל בדיעבד זה בסדר.

תשובת מרן שליט"א: אינני מדבר על זאת. אתה מדבר על שאלה אחרת, אם ידעתי ותיקנתי את עצמי תוך כדי הברכה. אבל כעת אני מדבר, כאשר הוא לא תיקן את עצמו. דהיינו, הוא נשאר בשאלה. 'בורא פרי העץ?' הדבר נכון. אם הוא לא ידע מה היא הברכה, בשעת הזכרת השם, אכן הדבר איננו מעכב. אבל כעת, זאת שאלה אחרת.

אותו הדבר, לגבי ספירת העומר. כגון אם האדם סופר לעצמו ביחידות, ואיננו יודע כמה היום בעומר, חמשה יומי בעומרא או אולי ארבעה, א"כ הוא אמר בלשון תמיהה, 'האידנא חמשה יומי בעומרא?' ואמרו לו, אכן, זה נכון. וא"כ הוא נרגע. אבל השאלה היא, האם זה נקרא 'לספור'? זאת ספירה מן הספק? לכאורה, תחזור עוד הפעם, ותאמר זאת שלא בלשון תמיהה.

חשבתי בזמן קריאת התורה, בתפילת מנחה של-שבת זו, כי כתוב בפרשת וישב על יוסף הצדיק, שסיפר את החלומות לאחיו, ויאמרו לו אחיו, המלך תמלך עלינו, אם משול תמשל בנו, ויוספו עוד שנה אתו, על חלמותיו ועל דבריו [בראשית ל"ז, ח']. לגבי המלים, 'על חלומותיו', הדבר מובן. אולם מה הפירוש 'על דבריו'? אלו עוד דיבורים ישנם?

ואם תאמר, שהכוונה על שהיה יוסף מביא את דבתם רעה אל אביהם, על זה כבר נאמר לעיל [פסוק ד'] וישנאו אתו.

אלא מאי, ראיתי מפרשים, כי כאשר יוסף היה מספר את חלומותיו, כשאמרו לו אחיו, 'המלך תמלך עלינו?' יוסף אמר, 'יהי רצון'. הם אמרו, 'אם משול תמשול בנו', ויוסף ענה 'יהי רצון'. זהו שנאמר 'על חלומותיו', ובנוסף 'על דבריו'. גם על הדיבורים הללו, הם כעסו עליו יותר ויותר. בגלל שהוא אמר, 'יהי רצון', הלואי שיהיה כך.

אמרתי אז לעצמי, כי אולי הדבר יפשוט לנו את הספק, לגבי שאלתנו דלעיל. כפי שאחיו שאלו שאלה, ויוסף ענה להם 'יהי רצון', כך לגבי מי שבירך בלשון תמיהה. כך לכאורה, רק בהברקה של מחשבה.

הפירוש הזה מובא בספר מנחת יהודה, להר"ר יהודה גיספאן, הובא גם בספר אור תורה,

שערי יצחק – השיעור השבועי

דיברנו בזמנו, כי בעוה"ר, בני ישמעאל שולפים סכינים וכו', לא ניכנס כעת אל המוסר השכל שאנו צריכים לקחת לעצמינו, ואת חשבון הנפש שעלינו לעשות, ובפרט שכבר דיברנו על כך בכמה הזדמנויות, כי מן הסתם כל הדקירות הללו באים מפני השנאה והמחלוקת שישנם בעם ישראל בעוה"ר. כמעט אין חלקה טובה, דוקרים האחד את השני ע"י הלשון. בודאי שהדברים הללו, צריכים לעורר אותנו, והדברים צריכים תיקון. וגם מי שהוא ח"ו נכשל בכך, ולא נפגע, די בכך שהוא מפחד וחושש, מה יקרה בעוד רגע, מאין יבוא ויכנס המחבל. דבר זה בעצמו, הוא כבר התיקון.

מסירות הנפש של ערבים, מה שהם מוכנים למות, להסתכן, להתפוצץ וכו', הדבר מפני שהם אנשים בהמיים. הדבר נובע, מחוסר שכל שיש להם. כי אצלם, הגן עדן שלהם, זה כל התאוות של העולם הזה, דהיינו הפריצות. זה מה שיש להם בראש, זהו מה שהם מבינים, כי שם יהיה להם את כל מה שהם חולמים עליו כל הזמן, כפי הבאנו בזמנו. בסגנון שלהם, הדבר נקרא בשם, 'בְּנֵאת אֶלְחֹר'. מי שמכיר את המושגים האלה. לכן הרמב"ם אומר [בהלכות תשובה פרק ח' הלכה ו'] עליהם, הערביים הטפשים האוילים השטופים בזמה. גן עדן, זהו דבר גשמי. שם יהיה להם גם הרבה יין, ערק, והם ישתכרו וכו'. יהיה להם שם, את כל מה שהיה חסר להם בעולם הזה. כאוות נפשם השפלה והטמאה. אין להם שכל. הם חושבים שזהו גן עדן, למרות שבעצם זהו גיהנם. לכן, הדבר משגע אותם.

והוספנו על כך, כי ישנו הבדל, בין הישמעאלים לבין הנצרים. כי הישמעאלים, אינם בעלי חקירה, אין להם שכל, והם לא בעלי ויכוח כפי האומות האחרות. אלא אצלם, או שתקבל את הדת שלו, או שהוא יהרוג אותך. הוא אינו מנסה לשכנע אותך. אצלם, הכל הולך בכוח.

להר"ר פינחס הכהן מגורי [בפרשת וישב דף ע'] בזה"ל, 'וישנאו אותו, רצו בזה להסיר ממנו מדת הגאווה, אחר שראו אותו שמח בחלומו, ומשתוקק לנהוג שררה עליהם וכו'. ובסוף הוא אומר כך, שמעתי, שכשהיו אומרים 'המלוך תמלוך', היה אומר יהי רצון. 'אם משול תמשול בנו', אומר יהי רצון. וזהו ועל דבריו עכ"ל.

אבל חושבני, כי ברור שאין מכך שום ראיה. כיון שאחי יוסף, לא אמרו זאת בתורת ברכה. אלא, הם היו מתפללים ואמרים ליוסף, תגיד, אתה נורמלי? המלוך תמלוך עלינו? האם זה יתכן? וכי אתה תמשול עלינו? אבל יוסף, לקח זאת ברצינות. הוא האמין בחלום שלו, שזה אות וסימן מן השמים. ולכן הוא היה אומר, 'יהי רצון, הלואי שכך יהיה. א"כ, הדבר אינו נוגע בכלל, לשאלה ששאלנו. כי שם, הם עצמם לא נתכוונו לברך.

בנתיים אין לנו פשיטות ברורה על שאלה זאת, הדבר נותר אצלי לכאורה בגדר ספק. לא ראיתי שאלה זו, בשום ספר. אמנם לא חיפשתי, אבל לא זכור לי, שהשאלה הזאת נידונה. אם למישהו יהיה איזה רעיון, סברא או טעם, או מקור, לגבי העניין הזה, נשמח אם יודיע זאת לנו, ובע"ה נזכה ונזכה בכך את הרבים. [המשך ומסקנא בעניין זה, תמצא בשיעור הבא].

תשובה לשואל האם מקור חכמת האלגברה היא מן הישמעאלים, ובעניין חשבון האצבעות. מספרים אוהבים.

לפני מספר שיעורים [בשיעור מוצש"ק חיי שרה ה'תשע"ו], שאל ידידנו הרב ישי שֶׁכֶר (שוקר) הי"ו שאלה, אשר יש לענות עליה בצורה ברורה.

שאל הרב שוכר הי"ו, שהרי ידוע, כי חכמת האלגברה, באה מן הישמעאלים. וכבר לפי המלה בעצמה, אלגברה, אפשר להבין שזו לשון ערבית. הרי האותיות 'אל', הם בלשון הערבית, במקום ה"א הידיעה בלשון הקודש. למשל, המלה 'פֶּתֶאב', שפירושה 'ספר', בלשון ידיעה הם אומרים 'אַלְפֶּתֶאב', דהיינו 'הספר'. כמו כן, לגבי המלה 'אַלְפֶּאסִי', דהיינו הרי"ף, רבינו יצחק אלפאסי, פירושה שהוא מן העיר פאס. וכדומה. אבל שני הדברים, הם מאותו השורש. דהיינו, בלשה"ק ה"א הידיעה, זאת האות ה"א, שהיא שם השם. וגם אצלם, אַל, זהו התחלת שם השם, שהוא נקרא אצלם 'אללה'. כלומר, זאת היא הידיעה. הוא היודע, והוא הידוע, והוא הדעה.

האמת היא, כי זאת לא כ"כ קושיא, כיון שתמיד ישנם היוצאים מן הכלל. א"כ, טוב, אולי היה אחד חכם, שהיה יוצא מן הכלל. ומי יודע, אולי הערבי הזה, היה משורש ישראל. הרי לצערינו, היו יהודים רבים אשר השתמדו, באונס או ברצון. צריך לבדוק זאת.

אבל למעשה, לא צריך להגיע לתירוץ דחוקים ולהשערות.

מצאתי בספר לבית ישראל [של הלפרין כרך 2 עמ' 165] שכתב כך, השם אלגברה, מקורו במלה הערבית אלגבר. מכאן שורש המלה אלגברה, זה בשפה שלהם. המציאות פעולות חישוב בפתרון משוואות. אבל, לא הם המקור לכך. עם זאת, נמצא כי הסינים, הפרסים, ההודים, המצרים הקדמונים, ואף היוונים, הסתייעו באלגברה זמן רב לפני הערבים. ממילא יוצא, כי אף שזה נקרא כך בלשונם, אבל בעצם זאת אינה החכמה שלהם, המקור והשורש לכך אינו מהם. עדות ראשונה בכתב לשימוש באלגברה, נמצאה בכתביו של מתמטיקאי מצרי קדמון ושמם אחמס, שחי בתקופת האבות. לפני כ-2300 שנה פתר

היווני תימרידס, מתלמידי פיתגורס, משוואות בנות יותר מנעלם אחד וכו'.

אבל יתירה מכך. ידוע כי ישנו מושג של 'לוח הכפל'. היום בזמנינו, מלמדים את החכמה הזאת, בשיטות מסוימות. אבל ישנה שיטה אחרת, הנקראת בשם 'חשבון האצבעות'. אפשר לדעת את החכמה הזאת, לפי האצבעות, אם נכפילים האחד כלפי השני. לגבי המספרים הקטנים, אין צורך בכך, כיון שהדבר פשוט. כולם יודעים, כמה זה שתיים שתיים, או ארבע כפול ארבע. זהו דבר קל. אבל מן הספרה שש, ועד הספרה 10, כאשר רוצים לדעת כיצד להכפילם, מניחים את אצבעות הידיים האחת מול חברתה. וכל אצבע, נחשבת לעשר. [מרן שליט"א מדגים זאת לציבור].

למשל, הזרת, היא מספר שש. א"כ, מצמידים את הזרת אל הזרת השנייה, זהו שש כפול שש. כל זרת, היא מספר עשר. סה"כ עשרים. ועוד ארבע אצבעות בכל יד, ארבע כפול ארבע, הם שש עשרה. א"כ, עשרים ועוד שש עשרה, סה"כ שלושים ושש. זאת היא חכמת, חשבון האצבעות. תכף נראה, מה המקור שלה.

אם רוצים לדעת, כמה זה שבע כפול שש, זוקפים שלש אצבעות, הזרת והקמיצה, מול הזרת השנייה. מצמידים את הקמיצה לזרת ממול, והם ביחד שלושים. נשארו שלש אצבעות, האמה האצבע והאגודל, כפול ארבע אצבעות שביד השנייה, דהיינו הקמיצה האמה האצבע והאגודל, סה"כ שתיים עשרה. מצרפים את הכל יחד, שלושים ועוד שתיים עשרה, סה"כ ארבעים ושתים.

זאת חכמת רבי צדוק, אשר היה בזמן חרבן הבית, שהוא התענה ארבעים שנה בכדי שלא תיחרב ירושלם, והוא מסר אחריתו את החכמה הזאת לאספסינוס.

בזה, מנה את החסרים העודפים על ה' מכאן ומכאן, וזקוף מאצבעות ידך האחת במניין שבכאן ובאצבעות ידך השנייה במניין שבכאן, וחשוב אותם לעשרות. ושוב הכה מניין אצבעות ב' ידך הכפופות זה עם זה, ומה שיעלה תצרפנו עם העשרות הנז', ותמצא חשבונך.

ושם הוא נותן דוגמאות לכך. הוא מאריך בעניין זה, בכמה דפים.

הוא אומר, כי היום בזמנינו, כבר עשו את החכמה הזאת בצורה אחרת. בעלי החשבון, כידוע, עשו ציונים וסימנים, להכיר על ידם באיזה מן חשבון אנו עוסקים. לדוגמא, לחשבון 'כפול', הם נתנו את האות ח"ת בלשון יוונית, דהיינו איקס. בכדי להכפיל, כגון שתיים x שתיים. ולחשבון 'חיבור', הם נתנו את האות ט"ת יוונית הפוכה, מה שנקרא + 'ועוד'. ולחשבון 'שוה', סימן ההשתוות, דהיינו = סך הכל, הם נתנו שני קוים שוכבים זה על זה. הם עשו את הסימנים הללו, בכדי לקצר במלים.

והוא כותב כך, זרת, היא שש. קמיצה, שבע. אמה, שמונה. אצבע, תשע. גודל, עשר. וע"כ כשתרצה להכפיל שש כפול שש, תכה זרת בזרת, והיו לעשרות בידך, ונמצא אצלך שתי אצבעות בנות עשר, שהן ביחד 20. ונשארו עוד אצלך מכל יד 4 אצבעות כפופות, שעדיין לא השתמשת בהן. ותעשה אצבעות היד האחת למכפל, והשנייה לנכפל, ותחשוב ארבע כפול ארבע שהם שש עשרה, שהרי ארבע אצבעות נשארו בכל יד. צרף עתה את מספר 16 למספר 20, שכבר ישנו בידך מהכאת זרת בזרת, עולה בידך 36, וזה הוא סוף חשבונך.

וכן ברצותך לדעת כמה הוא שש כפול שבע, הלא תזכור שקמיצה היא שבע, הכה זרת שהיא 6 בקמיצה שהיא 7, ונמצאו בידך מההכאה הזאת 3 אצבעות בנות עשר, כי ביד

המקור לכך, הוא באיכה רבתי [פרשה א' סימן ל"א]. רבי יוחנן ראה את רבי צדוק, שהוא מצומק ורזה, מרוב הצומות, וביקש מאספסינוס רופאים לרפא אותו. הרי הוא התענה, במשך ארבעים שנה. ידוע מה שכתוב בגמרא [גטין דף נ"ז ע"א] שמרתא בייתוס, אכלה את הגרוגרת שלו, ומתה. מרוב שהוא כבר היה חולה. אז אספסינוס הביא לו רופאים, בכדי שירפאו אותו. ורבי יוחנן אמר לו, תדע לך, שאם היו עוד אנשים כמוהו, לא היית יכול לכבוש את ירושלם וכו', לא ניכנס לכל העניין. בקיצור, הביא לו רופאים שירפאו אותו מעט מעט, כל יום נתנו לו קצת, עד שהבריא. בסופו של דבר רבי צדוק הבריא. הרי הוא הפסיק להתענות, כי כבר חרבה ירושלם בעוה"ר.

כתוב שם במדרש איכה רבתי כך, אמר לו אלעזר בריה אבא, תב להו אגרייהו בעלמא הדין, דלא תהוי להו זכותא עמך בעלמא דאתי. דהיינו, כיון שהם ריפאו אותך, התעסקו לטפל בך, הרי צריך שיהיה להם שכר בעולם הבא. עדיף שלא יהיה להם חלק אתך שם, תתן להם שכרם בעוה"ז. ויהיב להו, הוא נתן להם, הדין חשבנא דאצבע, והדין קרצטיונא. כלומר, רבי צדוק נתן להם, את חכמת 'חשבון האצבעות', לדעת את החשבונות הללו, וכן את חכמת המשקל, דהיינו חכמה מיוחדת במשקל המאזניים. רואים מכאן, כי אפילו שהרומיים היו ממלכה עצומה, בכל זאת החכמות הללו לא היו ידועות להם.

ראיתי בספר ישן, מלפני מאה ועשרים שנה בערך [קובץ הפלס חלק ב' עמ' 204], כי חכם אחד מביא שם את המדרש הזה, והוא כותב, לא הוגד לנו, מהו הדין חשבנא דאצבע, ומהו הדין קרצטיונא. ובסוף הוא כותב כך, אולם ראיתי ב"יפה ענף", זהו מהר"ש יפה, המפרש על המדרש רבה, יש לו חיבור בשם יפה תואר, ועל הירושלמי בשם יפה עיניים וכו', שכתב, שמעתי שע"י אצבעות, יכווין החשבון. כיצד? אם רצית להכות איזה מניין, מה' ועד ט' זה

האחת זרת ובשני הזרת והקמיצה הכית, וא"כ הן 30. ונשארו עוד בידך שבה הכית הזרת 4 אצבעות כפופות, ובידך שבה הכית קמיצה נשארו 3 אצבעות כפופות. עשה עתה שלוש למכפל והארבע לנכפל, וחשוב שלוש כפול ארבע, שזה שנים עשרה. צרף עתה שלשים ועוד שנים עשרה, שזה ארבעים ושנים, וזהו סוף חשבונך.

מאריך הכותב להסביר כאן, כיצד הוא החשבון, והוא אומר כך, ביארתי לך, קורא נכבד, חשבון האצבעות כפי שהבינו בעל יפה עינים מפי השמועה, וכפי שהוא מפורסם היום בעולם, רק אנו הסברנוהו למען ירוץ הקורא בו. אולם, לפי הסברתנו, חושבים אנו, כי יצא לנו עוד איזה תועלת, והיא כי אפשר להרחיב מעט חוג החשבון הזה, ולהעלותו למאות וגם לאלפים ולרבבות. א"כ, יש בכך תועלת עצומה. רבי צדוק נתן להם זאת, בתורת תשלום, בכדי שלא יהיה להם שכר בעולם הבא. דבר זה, היקל מעליהם את כל נושא החשבונות, שיוכלו לעשות זאת בקלות. למשל, אם תעשה את הזרת, שהיא ששים, ולא שש. וכן הקמיצה, תהיה שבעים, ולא שבע. וכך תכפיל, לפי אותה הדרך.

יש בכך יתרון גדול. אינך צריך לשאת כלום, בכדי לדעת זאת. יש לך את האצבעות שהקב"ה ברא לך, צמוד אליך. אינך צריך לקחת איתך מכשיר, או מחשב וכדומה. כי לא יצטרך לשאת אתו שום דבר, ומצוי להשתמש בו, וכמו שמטעם זה מסתכלים אנו בהאצבעות בכל מוצאי שבת בשעת ברכת המאור, מפני שהן מזומנות לפנינו וקרובות להסתכל בהן, וגם כאן ישתמש תמיד באצבעותיו, אף מי שאין לו בביתו חשבוניה.

ובסוף [בדף 206] הוא אומר, ואולי ממציא החשבון הלזה, היא רבי צדוק, והוא גילה אותו להרופאים, ומהם נתפרסם בכל העולם. לא

כתוב לנו באופן הברור, מי המציא זאת. אבל הוא אומר, כי יתכן שרבי צדוק גילה זאת לרופאים שריפאו אותו, ומהם הדבר התפרסם לכל העולם. ורק אחרי שנתגלו לנו כללי החשבון בדורות האחרונים, נשתכח החשבון בכללו, כי הכל יחשבו רק בעט ובדיו, ולא נשאר זכר לחשבון ההוא, כי אם ממספר 6 עד 10 וכו'.

ממילא, העיקר הוא שכנראה גם המקורות של ענייני החשבונות, הוא או מן היהודים. ובלא"ה מסתמא שהדבר כך. כיון שבדרך כלל, כל החכמות, באו מעם ישראל. ומהם הדבר עבר, אל היהודים, ואל הסינים, ואל היוונים. כפי שמובא בספרים, כי כיון שאלכסנדרוס שלט על העולם, הוא גם שלט על כל ספרי החכמות, ומכך למדו כל הפילוסופים. אבל בעצם, שרשי החכמות הללו, היו בעם ישראל. הן הדברים הנגלים, והן הדברים הנסתרים.

מלבד זה, יש גם עניין של מספרים ידידותיים. מספרים שיש כאילו קשר ביניהם. מספרים שכביכול אוהבים זה את זה. וכנראה חכמה זו מיוחדת לעם ישראל. דבר זה הובא בכמה ספרים, ונביא אותם כפי שנדפס בקובץ קב ונקי פרשת וישלח [קובץ 178, עמוד 1] בזה"ל, ויקח מן הַבָּא בְּיָדוֹ מִנְחָה לַעֲשׂוֹ אָחִיו. עֲזִים מֵאֲתָנִים וְתִישִׁים עֲשָׂרִים וְגו' [בראשית ל"ב, י"ד-ט"ז]. יעקב אבינו כשחוזר מחרן הולך לפגוש את עשיו אחיו, ועל כן שלח לו מתנות כדי לפייסו. אולם חסרים אנו ידיעה, כמה בעלי חיים הביא עמו יעקב, וכמה נשארו עמו לאחר ששלח מהם לעשיו אחיו.

בספר 'בעלי ברית אברם' (לרבי אברהם אזולאי זצ"ל סבו של החיד"א) כאן, מביא שמצא כתוב מרבי נחשון גאון ז"ל, שיעקב אבינו בחר בדוקא לתת לעשיו מספר קצוב של 220 עזים ותישים, והשאיר לעצמו כנגד 284 בהמות. הסיבה שנתן סכום 220 והשאיר

תשובה לשואל בעניין מקצת מנהגי ק"ק תימן אשר אינם על פי דעת האר"י ז"ל, והאם אפשר לשנות ולנהוג כמותו, כגון ברכת "הנותן ליעף כח", נוסח ברכת להדליק נר שליחנובה, ועניינים נוספים.

בעזרת ה', נענה כעת על עוד מספר שאלות, אשר הצטברו.

ישנה לפנינו שאלה בעניין אחר, מאת ידידנו הרה"ג אסף לוי הי"ו מהעיר ביתר עילית ת"ו. הוא כתב לי כך, אחרי מבוא השלום והברכה. ברצוני לברר ההלכה בעניין ברכת "הנותן ליעף כח" שעל ידי האר"י ז"ל הוסמכה. ואילו לדידן, דקיימא לן שכל ברכה שלא ניתקנה בזמן התלמוד אין לאמרה, נראה לכאורה שאין שום היתר לברכה. וגם מסתמא שכל גדולי תימן ההולכים בשיטת גאון עוזנו מהר"י זצוק"ל, הגם שעסקו בתורת הקבלה, לא בירכו ברכה זו משום 'אל תטוש תורת אמך', שהוא לאו מדברי קבלה, מלבד מה שיש בזה חשש ברכה לבטלה. כך היה פשיטא לי, שכן הוא גם דעת מרן שליט"א.

אכן, ברור שהדבר כך, למרות שהאשכנזים מברכים את הברכה הזאת, וגם הספרדים התחילו לברכה, בעיקבות דברי האר"י ז"ל.

רק שבעבר, אמרנו חידוש בעניין זה. כי כיון שישנן דעות מסויימות, הסוברות כי אפשר לברך את הברכה הזאת, לכן אם האדם נכשל בברכה, ואמר 'ברוך אתה וכו' מלך העולם', הוא טעה ונזכר שהוא כבר בירך, א"כ הוא יכול לומר 'הנותן ליעף כח'. עדיף כך. כיון שסוף סוף, ישנה דעה כזאת. ואם הוא טעה פעם נוספת, הוא יכול לומר 'מגביה שפלים'. וכדומה. כיון שישנן דעות כאלה. כמובן, בסופו של דבר הוא צריך לומר, 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. אבל לכל הפחות, יש לו ריוח מכך שהוא יכול לומר כך בהזדמנות הזאת.

לעצמו 284, משום שיש קשר בין מספרים אלו, ונקראים "מספרים אוהבים". משום שאם נחלק את המספר 220 בסוג מספרים ללא שארית (כזה: 1, 2, 4, 5, 10, 11, 20, 22, 44, 55, 110), ואח"כ נחבר את כל המספרים האלו, יצא 284. וכן הפוך, כשנחלק את המספר 284 בסוג מספרים ללא שארית (כזה: 1, 2, 4, 71, 142), ואח"כ נחבר את כל המספרים האלו, יצא 220. ואמנם יש עוד הרבה סוגי מספרים כאלו, שיש קשר ביניהם, אולם 220-284 אלו המספרים הראשונים שנמצא את הידידות ביניהם. וכותב שם, שכבר ניסוהו הקדמונים באהבת המלכים והשרים, כאשר יתן לאשר ירצה להיות אוהבו המניין האחד, ויאחז לעצמו המניין השני.

ויעקב אבינו ידע את החשבון הזה, וכיון שרצה לפייס ולקרב בינו לבין אחיו, השתמש בסוד זה, ושלח לאחיו 220 עזים ותישים, והשאר לעצמו 284. ורמוז זאת במה שאמר יעקב, אַכְפָּרָה פָּנָיו בַּמִּנְחָה [שם, כ"א], שהמלה 'אכפרה' יש לכתבה 'אכ-פרה', ותמיד המלה 'אך' היא באה למעט, א"כ יעקב מיעט ולא לקח כמניין 'פרה', אלא כמניין 'פרד', 284.

וכיון שלא רצה לגלות סוד זה, החביא את המניין הזה על ידי שהביא עוד דברים, ואמר וְרוּחַ תְּשִׁימוּ בֵּין עֶדֶר וּבֵין עֶדֶר [שם, י"ז], שישמו כל עדר לבדו, כדי שיהיה משמעות למתנה. שברגע שנותן לאחיו 220, ומשאר אצלו את ה-284, זה דבר שמקרב את הלבבות.

רעיון זה מובא עוד בספר אמרי שפר, לאחר מהראשונים, מהר"י חלאווה, וכן בספר מחלוקת רבי סעדיה גאון ובן מאיר עמ' 141. עד כאן מתוך קב ונקי הנז"ל.

דיברנו על כך בזמנו באריכות ומוצש"ק עקב ומוצש"ק ראה ה'תש"ע], והדבר גם נדפס בקובץ התורני "דברי חפץ" חלק ד' [עמ' נ"א], בסוף עניין ברכות השחר.

אס"כן, הרה"ג אסף לוי שליט"א, שהוא מחבר הספר 'אור יום טוב', וכן הספר 'אור פני מלך', אשר דיברנו עליו לפני מספר שבועות ובשיעור מוצש"ק לך לך ה'תשע"ו, שואל כעת כך, והן עתה בא אלי צורבא מרבנן אחד מידידי הקרובים שידוע כי הנני מקורב לכת"ר, וסיפר לי כי אתמול בלילה דיבר עם מרן שליט"א, אשר הורה לו שרשאי לברכה בשם ומלכות, אמנם בצנעא, אף שהוא נוהג כמנהגי הבלדי. כי מאחר שהוא כל כך רוצה לברך ברכה זו לקיים דברי האריז"ל, יש לו על מי לסמוך.

וכתלמיד הדן לפני רבו, ישבתי מעט על המדוכה, וחשבתי לומר בדעת מרן שליט"א, שהורה לת"ח הנ"ל באופן אישי, דהיינו זו הוראה פרטית דוקא לאותו שואל, מחמת שחשקה נפשו לבוא בסוד ה' ולקיים דברי האריז"ל, לפיכך רשאי לברך בצנעא, בהצטרף דעות הפוסקים בעניין זה. כי שמא אף מרן השו"ע חזר בו בסוף ימיו, וכמובא בכנסת הגדולה. הוא מביא כאן כמה צדדים, שיש מקום לברך את הברכה הזאת.

בעל כנסת הגדולה אומר, כי למרות שמרן פסק בשו"ע שלא לברך ברכה זו, אולם ישנם האומרים כי הוא חזר בו בסוף ימיו. ושמא כשיטת הפוסקים, דלא אמרינן סב"ל נגד האריז"ל והקבלה. ושמא כסברת הב"ח, שהקדמונים גרסו ברכה זו בגמרא. מצאו בכתב יד אחד, של קלף, שמישהו גרס זאת בגמרא. אך כנראה היתה לו איזו הוספה, בדברי הגמרא, שנכנסה מן הגליון, כיון שבכל הנוסחאות הדבר אינו כתוב. אבל, עכ"פ ישנו ספר אחד כזה. ומה גם, שכבר נתפשט בכל עדות ישראל לאמרה, ואף בתימן, וכגון במחוז

שרעב, נתקבלה. ועוד, שאיסור ברכה לבטלה, להרבה פוסקים, הוי מדרבנן, ובספק נלך לקולא. א"כ בצירוף כל זאת, הרוצה לנהוג גם בזה לפי האריז"ל, רשאי בצנעא.

כך עלתה מצודתי לעת עתה, לפום רהטא. אבל אבקש מאת מרן שליט"א ללמדנו דעת ותבונה בטעם וסברא בנדון דידן והמסתעף ממנו, לכל שאר עניינים המובאים בכתבי האריז"ל, הכיצד אפשר לשלבם בד בבד עם מנהגינו בלדי, שהרוצה לקיים דברי האריז"ל והקבלה לא יעבור חלילה על 'אל תטוש תורת אמך'.

ואזכיר כאן מקצת דוגמאות. ברכת 'נר חנוכה', בלא תיבת 'של'. ברצוני להסביר זאת, כיון שהדבר מעניינא דיומא. כבר דיברנו על כך בעבר [בשיעור מוצש"ק וישלח ה'תשע"ג], אולם כעת ברצוני לחזק ולחדד עוד כמה פרטים. הרי נוסח הברכה אצלינו הוא, 'להדליק נר של חנוכה'. וידוע בשם האריז"ל, כי יש להשמיט את המלה 'של'. נושאים נוספים, תפילת עמידה, אם רשאי לאמרה בנוסח שאמי או ספרדי ממש עפ"י כוונות הרש"ש, אף שכל שאר התפילה בנוסח בלדי [כפי שנוהג כן הרב הנ"ל]. הנחת תפילין במנחה ביום תענית שחל בערב שבת. כיסוי הס"ת במפה בשעת הברכה הראשונה. ועוד כהנה. צריך עיון לי, מה הגדרים והחילוקים, מתי אין כאן ביטול מנהג וכו'.

ונפקא מינה רבתי בזמנינו, כי רבים בני תורה בקרב הבלדי אשר לאחרונה נמשכים ללמוד תורת האריז"ל והרש"ש, ורוצים להתעלות ולהתקדש ביתר שאת, וישאלו הכיצד אפשר להביא לידי מעשה את חכמת האמת. אנא יודיענו מורינו ורבינו וכו'.

מארבע כנפות הארץ'. הרבה מן הסודות שגילה האר"י ז"ל, אפשר לסדרם גם לפי הנוסח שלנו. אכן האר"י ז"ל גילה את הסוד, לפי נוסחא מסויימת, אבל הכל בבחינת 'אלו ואלו דברי אלהים חיים', לכל הפחות, כיון שנוסח התימנים הוא המקורי ביותר. ובודאי ישנם עוד סודות שהאר"י לא גילה, ונמצאים אצלינו דוקא.

ברצוני להסביר, לגבי עניין ברכת הדלקת נרות חנוכה, בנוסח 'להדליק נר שלחנוכה', אולם לפני כן אענה בקצרה לגבי הפרטים האחרים שהובאו במכתבו.

לגבי עניין הנחת תפילין במנחה ביום תענית שחל בערב שבת, כבר הסברתי בזמנו [שיעור מוצש"ק ויגש ה'תשע"א] כי אדרבה, אני בעד העניין הזה, דהיינו שלא להניח אז, כפי שאומרים המקובלים. איך בכך עניין, של 'מנהג הקדמונים'. דהיינו בעשירי בטבת שחל בערב שבת, שנוהגים אמנם בקהילותינו גם אז להניח תפילין במנחה, אבל עדיף שלא להניח. אני מסכים לכך, ללא קשר. רק שלא תהיה מחלוקת מכך. רק אם הציבור רוצה לנהוג כך, זהו הדבר הטוב ביותר. וכך אנחנו עושים.

לגבי עניין כיסוי הספר תורה במפה בשעת הברכה הראשונה, גם בעניין זה אנחנו מסכימים, ואף אני בעצמי נוהג לעשות כך. הדבר אינו קשור לנוסח בלדי או לנוסח שאמי, אלא גם בבלדי ישנם רבים שנהגו כך. וכבר הסברתי בס"ד בבארות יצחק וכרך שני הלכות קריאת ס"ת דף ת"ז ס"ק כ"ב, כי העניין הזה, שספר התורה צריך להיות מגולה בשעת הברכה הראשונה, זה היה דוקא בדורות הראשונים, אשר היו סוגרים ופותחים את הס"ת בעצמו, והדבר היה לוקח זמן. ובמקום טרחא חוששים שמא יאמרו, כי הברכות כתובות בס"ת עצמו. לכן, בין גברא לגברא, בין כה וכה סוגרים את הס"ת לפני הברכה האחרונה, גם הם מכסים. אבל בברכה הראשונה, אי אפשר

למעשה, אולי נקדים את מה שעניתי לאותו אחד, ששאל אותי על כך דרך הטלפון, ואשר אינני מכירו. אכן הדבר נכון, אמרתי זאת אך ורק לאותו אדם, ואסביר זאת בצורה הברורה ביותר. הדבר פשוט מאד. הוא הציג תמונה כזאת, שאם לא מתירים לו לברך את ברכת 'הנותן ליעף כח', הוא בכלל היה נהיה ספרדי לגמרי. א"כ, מה נעשה? מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות, ואל יאכלו בשר תמותות נבילות [עין קידושין דף כ"א ע"ב]. בסדר, עדיף שיהיה ספרדי רק בדבר אחד, מאשר שיתדרדר ויתמוטט לגמרי. כמובן המשל שאמרתי, הוא רק דרך מליצה וצחות.

כל מה שניסיתי להציע לאותו אדם, כגון שיברך בהרהור בלב וכדומה, הוא דחה זאת. לא מתאים לו. צריך בפה, ולצרף את המחשבה. כעת לאחר מעשה, אחרי ששמעתי את הרב אסף לוי, קצת הבנתי שזה כנהוג היה תרגיל. דהיינו, הוא רצה להוציא ממני היתר, בכדי להשפיע על האחרים. ואם אמנם הדבר כך, זהו דבר חמור. הוא אמר שעושה זאת בצינעא. ועכשיו זה יצא החוצה. אינני יודע בבירור. בכל אופן, הדגשתי גם בפניו, כי אני מדבר אך ורק בנוגע אליו, והדבר אינו נוגע לאנשים אחרים.

אבל ברצוני להסביר באופן כללי, את יסוד הדברים, לגבי השאלה הזאת. האמת היא, כי כבר דיברתי על כך בעבר מספר פעמים, כי האר"י ז"ל גילה את כוונות התפילה, על פי נוסח הספרדים, כיון שהוא היה בין הספרדים. ואמרנו כי אדרבה, בנוסח שלנו, שהיא הנוסחא המקורית והקדמונית, אף אחד אינו יכול להכחיש זאת, ואדרבה מי שיבדוק יראה כי זאת היא האמת וזהו הצדק, שזהו הנוסח המקורי ביותר, א"כ בודאי שנמצאים בו סודות ועניינים. אפילו דיברנו בזמנו [שיעור מוצש"ק בהר ה'תשע"ב. וע"ע בשיעור מוצש"ק וישלח ה'תשע"ג], לגבי המלה 'האידנא', מה שאנו אומרים בספירת העומר, וכן לגבי המלים 'קבצנו יחד

שהם יפתחו ואח"כ יסגרו. אבל אצלינו, שרק מכסים את הס"ת במטפחת, אזי כבר אין לדבר משמעות. אין בכך טרחא. לכן, נהגו לכסות כך, על אף שלכאורה לדעת הרמב"ם, הס"ת יכול להיות גלוי. ואפילו ישנם הסוברים, כי צריך שיהיה כך. אבל אנחנו מעדיפים, שהס"ת יהיה מכוסה. קיצרתי, ומי שיעיין שם יבין היטב.

אם-כן, לגבי הדברים דלעיל, אכן אפשר לעשות אותם. ואדרבה ראוי.

אבל לגבי הברכה 'להדליק נר שלחנוכה', על כך בודאי שאיננו מסכימים. והסיבה היא, כיון שבגמרא ובכל הראשונים, הגירסא היא כך, 'שלחנוכה'. וכך גם גורסים האשכנזים. גירסא זו מובאת בגמרא מסכת שבת דף כ"ג, וברי"ף, ובמסכת סופרים, ובשאלתות, ובהלכות גדולות, ובסידור רבי' עמרם גאון, וברמב"ם, ועוד. כמעט כל הראשונים כותבים כך, 'שלחנוכה'. הדבר אינו כ"כ ברור, כיצד האר"י גורס אחרת, ומהיכן בא הנוסח הזה. לא ניכנס כעת לפרט הזה, למצוא את המקור לכך. יש אמנם מקור אחד בקדמונים, אשר גרס כך. א"כ בסדר, יש איזו משענת, על מה להיסמך.

אולם חושבני, כי הדבר אינו סותר בכלל. דהיינו, האר"י אומר [בשער הכוונות דף ק"ח עמוד ד'] כי יש לכווין בברכת החנוכה, ר"ת נח"ל. והטעם הוא, כי המלה נח"ל, זהו שם קדוש, היוצא מר"ת נוצר ח'סד ל'אלפים. וזה עניין אור שנמשך וכו'. ומובאים דברים נוספים, בעניין זה. כגון, נ'פשונו ח'כתה ל'י"י.

אך הדבר אינו סותר כלל את הגירסא שלנו, 'להדליק נר שלחנוכה', כיון שהמלה 'של', היא מלה שימושית. כלומר, כאשר עושים ראשי תיבות או גימטריאות, האותיות השימושיות אינן מפריעות כלל.

למשל, יש ר"ת של שם קדוש הנקרא צדנלב"ש, היוצא מן הפסוק, מַעַט צָרִי וּמַעַט דָּבֶשׁ נִכְאֹת וְלֹט בְּטָנִים וּשְׁקָדִים [בראשית מ"ג, י"א]. צד"ן היינו, צ'רי ד'בש נ'כאת. לב"ש היינו, ל'וט ב'טנים ש'קדים. אבל לכאורה [עי' למשל במשנת חסידים, ובעץ חיים למהר"ן דף ע"ט עמוד ב'], הרי כתוב 'ולוט', עם וא"ו החיבור? אלא, השמיטו את האות וא"ו, כיון שהיא אות שימושית. וכן 'ושקדים'.

אותו הדבר, לגבי מה שמובא בפסוק שוֹמֵר יוֹי אֶת כָּל אֱהָבָיו וְנִתְהַלֵּם קַמָּהּ, כ"ג, שזה סופי תיבות לוי"ה. שם השם, זהו האות ה"א. במלה 'אהביו', הסופי תיבות הן האותיות יו"ד ווא"ו. ובמלה 'כל', סוף התיבה היא האות למ"ד. זהו לוי"ה [עיי' עץ חיים דף י"ט ע"ב]. אבל לכאורה, מה עם המלה 'את'? כיצד מדלגים על המלה 'את'? אלא התשובה היא, כי המלה 'את', היא מלת חיבור וקשר, ואיננה מן עיקר המלים. ויש עוד דוגמאות רבות.

ממילא יוצא, כי הכוונה במלה נח"ל שייכת גם לפי הנוסח שלנו, כיון שהמלה 'של' היא מלה שימושית. א"כ, הדבר איננו קשור האחד לשני. וישנן ראיות רבות לכך, כהנה וכהנה.

מצאתי בס"ד, כי הר"א מגורמיזא בעל הרוקח, כותב זאת במפורש. דבריו הובאו ע"י החיד"א בספרו מדבר קדמות ובמערכת שי"ן אות א' לגבי הפסוק, וַיְהִי חַי שְׂרָה מֵאָה שָׁנָה [בראשית כ"ג, א'], שזה ראשי תיבות משי"ח. דהיינו, מ'אה, ש'רה, ח'יי, ו'יהיו. אבל לכאורה, הרי כתוב 'יהיו' עם וא"ו, ולא 'יהיו'? אלא, שהאות וא"ו אינה מפריעה. כך הוא כותב במפורש, כי וא"ו דויהיו, היא שימושית. א"כ מובן, כי הולכים לפי עיקר המלה. זהו דבר אחד. ולכן, אפשר לכוון את הכוונה הזאת, גם לפי גירסתנו.

הוא האמיתי והמקורי ביותר. ויתר היא שלא תימוט.

בסידור אוצר התפילות [דף קנ"ג עמוד ג'], מובא על ידי מי שהעמיק חקר ועיין בנוסחאות כל העדות בזה"ל, לבי אומר לי כי נוסח התימנים הוא היותר קדום ויותר קרוב את המקור הראשון עכ"ל. והוא היה אשכנזי, שמו ר"א לייב גורדון. הודה על האמת. וזה חשוב מאד. ולישרי לב שמחה.

ובכלל, ידוע מה שהביא המגן אברהם וריש סי' ס"ח בשם האר"י ז"ל, כי על כל אחד להחזיק במנהג אבותיו, כיון שלכל אחד ישנו שער. דהיינו, ישנם שנים עשר שבטים בעם ישראל, וישנם שנים עשר נוסחאות. לכל שבט, ישנו נוסח. והם מביאים, כי ישנו שער שלש עשרה, אשר בו מתחברים כל השערים. רבים הנתלים בעניין זה, אבל צריכים לדעת, כי ישנן כמה תשובות על הדבר.

ראשית, מה שמביאים בשם האר"י ז"ל, כי ישנן שתיים עשרה נוסחאות, ושנים עשר שערים, אין לכך מקור בכתבי האר"י המדויקים. הרי כידוע, ישנם שמונה שערים, אשר כתבם רבינו חיים ויטאל, וישנם כתבים רבים אשר כתבו תלמידים אחרים, אשר לא כ"כ הבינו את הדברים. בכתבי האר"י המדויקים של מהרח"ו, הדבר אינו נזכר כלל. והחיד"א נזהר להביא זאת בשם גורי האר"י.

דבר שני, בכלל לא ברור כי זהו פשט הדברים, כי הדבר לא מתקבל על הדעת. כבר ספר תיקון תפילה, על סידור אוצר התפילות [דף קנ"ח עמוד ד'], העיר על עניין זה. כי אם לכל שבט ישנה נוסחא, היה צריך להיות כי לכל הלויים מכל העדות יהיה את אותו הנוסח. לא שמענו כי לכל הלוויים, האשכנזים או הספרדים או תימנים, יהיה להם סידור המשותף להם בלבד. אי אפשר לקבל את הדברים הללו כפשוטם, אלא ישנו כאן איזה רמז.

חז"ל מכך, הרי הגירסא 'שלחנוכה', מה שאנו מחברים את האות 'של' למלה הבאה, הרי בעצם זהו פסוק מפורש, הנה מטתו של שלמה [שיר השירים ג', ו']. לא כתוב 'של שלמה', אלא 'של שלמה'. בספרי הקדמונים, המלה 'של' מחוברת תמיד למלה שלאחריה. זאת אות שימושית, שנכתבה בצורה מחוברת. בדורות האחרונים, ישנם כאלה אשר הפרידו בין המלים, כיון שאולי הדבר מבלבל להבין את עיקר המלה, או את קריאתה. אבל בעצם, כך תמיד אומרים, של שבת, של זבחים, של עיר, וכדומה. אכן, אפשר להסתכל על כך, כאות נפרדת, כפי שישנן אותיות החיבור, כגון וא"ו דויהיו, וכן כל אותיות השימוש, שסימנם בכל"מ.

אבל אדרבה, אם נאמר כי זהו ממש מחובר, אזי במלה 'שלחנוכה' בעצמה, בהיפוך האותיות, יש את המלה נח"ל. האותיות למ"ד חיי"ת נו"ן, זהו נח"ל. הדבר קיים, רק כאשר נחבר את המלה 'של', למלה 'חנוכה', דהיינו 'שלחנוכה'. א"כ אדרבה, יש לנו את המלה נח"ל ממש, בתוך המלה 'שלחנוכה'. וזאת, חז"ל מן הראשי תיבות, במלים 'להדליק נר שלחנוכה'.

נשארו לנו האותיות, שי"ן בא"ף וה"א, במלה 'שלחנוכה'. מובא בספרי הקבלה, כי ישנם שכ"ה דינים, שהם כמניין אדנות חמש פעמים. ללמדנו כי באמצעות י"ג מדות שלרחמים, שהרי יש בברכה הזאת י"ג תיבות, מתגברים על אותם הדינים. זהו הנצחון, על היוונים. זהו 'נוצר חסד לאלפים'. א"כ אדרבה, כך דוקא על פי הנוסחא שלנו.

חושבני, כי אלו שני הפרטים, הם דברים יסודיים, אשר צריך לומר על הנושא הזה. למרות שאפשר לומר עוד פירושים אחרים, כפי שכבר דיברתי בשנים שעברו ועיין שיעור מוצש"ק וישלח ה'שע"ג, שזה ר"ת שלח"ן, ור"ת נחל"ש וכו'. יש הרבה ציצים ופרחים, בכדי ליישב זאת באופנים רבים. אבל היסוד הוא, שהנוסח שלנו

חזק מזה, לא יודעים, מה הוא נוסח האר"י. כל אחד אומר, שיש לו את נוסח האר"י. למשל יש את סידור הרש"ש, ויש את סידור חב"ד, שהם אומרים כי זהו נוסח האר"י. אין הסכמה, מהו נוסח האר"י. האחד כותב, 'מכניע זדים', והשני כותב 'מכניע מינים', ובסוף לא ידעו מהו הנוסח האמיתי. וכהנה וכהנה.

אני אומר זאת רק באופן כללי, למרות שנושא זה ארוך ורחב, אמרתי כטיפה מן הים הגדול הזה. רק שלכל הפחות נדע כיוון, בכל העניין הזה.

בקובץ "דברי חפץ" האחרון [תשרי ה'תשע"ו, עמוד ק"ה], התפרסמה גם תשובה של הגר"ח קיניבסקי שליט"א, האם יכול מי שאבותיו שינו לנוסח שאמי, לחזור לנוסח המקורי הבלדי. והוא עונה בצורה הפשוטה והחלקה, יכולים.

הדבר ברור כן, כיון שבעבר כולם היו בנוסח הבלדי, וישנם אשר שינו לנוסח השאמי, מכל מיני סיבות, אשר כבר דיברנו עליהם בקונטרס "דברים כהויתן", והדברים כבר התפרסמו בספרים רבים. וברור כי מי שעוזב את הנוסח שלנו, והולך לנוסח אחר, הוא מפסיד את השרשים והיסודות האמיתיים של-נוסחתנו.

רק בנוסח שלנו נשארה הגירסא 'למשומדים', בתפילת שמונה עשרה. אין מי שאינו יודע ומבין, כי בודאי שזהו הנוסח המקורי, רק שהדבר השתנה בגלל הצנזורה. אבל דרך אגב, צריכים לדעת, כי גם בכתבי האר"י ז"ל, במקור, בכל מקום הנוסח הוא 'למשומדים'. אינני יודע, מה הם עושים בפועל. אף כי ראיתי שהימ"ה שליט"א, ראש ישיבת אהבת שלום, האריך במאמר מיוחד, ותיקן זאת לגרוס למשומדים. אשריו ואשרי חלקו.

והעיקר כי מי שלומד קבלה, לא יקפוץ לכוונות. לזה צריך הכנה רבה, וח"ו שמא הוא מקלקל אם לא מבין נכון. זו חכמה עמוקה ביותר. עיקר מגמת הלימוד הוא להכיר את קונו, להבין קצת סודות ויסודות התורה, להתקדש בקדושת התורה.

במשנה ברורה [ריש סימן צ"ח] מובא, אל יכוין האדם בשמות ויחודים, רק יתפלל כפשוטו, להבין הדברים בכוונת הלב, אם לא מי שהוא בא בסוד ה', ויודע לכוין ביה בלבא ורעותא ודחילו, דאל"ה ח"ו מקלקל בזה הרבה. עיין מ"א בשם הזוהר. ובתשובת רש"ל סימן צ"ח כתב באורך, והעיד על הר"ש שאמר אחרי שלמד סתרי הקבלה, שהוא מתפלל כתינוק בן יומו ע"כ. ועיין עוד בכף החיים שם באריכות. לבל יחסר המזג, יש להביא פה מ"ש הרה"ג י"מ הלל שליט"א בספרו אהבת שלום [מהדורא חדשה ירושלם התשס"ז דף ש"ט ד"ה ואדרבה] וז"ל, מי שהוא בר הכי ומונע עצמו מלכוון, מפני כל מיני טענות ומענות שאין בהם ממש, ודאי לא טוב הוא עושה. מאחר שזהו תכלית חיוב הלימוד, לדעת סודות תורתנו הקדושה, ולהוציא החכמה לפועל ולמציאות ע"י כוונות התפילות והמצוות, להיות בונה בשמים עליותיו וכו'. ומעין זה כתב מהר"ר אהרן פירא וכו', השביע האר"י זלה"ה שלא יוכל ללמוד (סודות התורה) אם אינו רוצה לכוון וכו' יעו"ש באורך. והחכם עיניו בראשו.

המשך התשובות למכתבו של הרב"צ צדוק יצ"ו בעניין פסיקת מהרי"י זע"א ומנהגי תימן.
כעת אענה בעזרת ה' יתברך על השאלה השלישית. כבר התחלנו להביא בעבר [שיעור מוצש"ק חיי שרה ה'תשע"ו], את מה שכתב לנו ידידנו הרב בן ציון צדוק יצ"ו, מהעיר קרית ספר ת"ו, וכעת השאלה היא לגבי זמן הדלקת נרות חנוכה.

הדבר נראה כי הוא המחדש את זאת. מובן כי המנהגים הללו, לא נכנסו כל־כך בפועל אל הציבור.

אס־כן זה לא בטוח שמהרי"ץ למד זאת ממהר"י ונה כמו שהוא כתב. ואם בכל זאת, אינו אלא בעקיפין.

בהקדמה למהדורא קמא הוא כתב כך, ראיתי אני הצעיר, כי בסדרי הלילה הזאת, הן בדפוסים הן בכתובות, דהיינו כתבי היד, הוא כולל בכך את כל התכאליל, לא התבאר כל מעשי מצוות הלילה הזאת כל הצורך, לכן ביארתי הכל בכאן. נראה, כי את הכל הוא אומר בשם עצמו, כיצד צריך לנהוג וכו'. הוא לא מביא אפילו את שתילי זיתים, ולא את מהר"י ונה, ולא את אף אחד. זהו מה שנראה לו, כי כך צריך לעשות. ולאחר מכן, מהרי"ץ חזר בו. וממה חזר? ממה שכתב בעצמו. לא התייחס לאחרים. הדבר צריך ביאור.

באגדתא דפסחא "פרי עץ חיים" [בהקדמה, עמ' 14], הבאתי את אחד עשר הדברים העיקריים, אשר מהם מהרי"ץ חזר בו ממ"ש במהדורא הראשונה, שינה ותיקן זאת במהדורא השנייה. א' במהדור"ק כתב לברך רק על כוס ראשון ושלישי, אבל במהדור"ב כתב לברך על כל כוס וכוס.

ב' במהדור"ק כתב שלא לברך על נט"י לטיבול ראשון, אבל במהדור"ב כתב לברך.

ג' במהדור"ק כתב שהכרפס יהיה פחות מכזית, אבל במהדור"ב כתב שיהיה כזית.

ד' במהדור"ק כתב לטבל הכרפס בחומץ, אבל במהדור"ב כתב שיהיה בחרוסת.

ה' במהדור"ק כתב לבצוע המצה כבר קודם בבחילו, אבל במהדור"ב כתב שיהיה קודם ברכת המוציא.

ו' במהדור"ק כתב לחתום בברכת אשר גאלנו, צאל' הגימ"ל בקמץ, אבל במהדור"ב כתב גואל בחולם.

הוא כותב כך, הראשון שהכניס לסידורי תימן את נוסחאות הספרדים ופסקי מרן, היה מהר"י ונה. למרות שעיקרו ויסודו על פי הרמב"ם, שילב מדברי מרן ומדברי האחרונים והמקובלים, כדי לצאת ידי חובת כל הדעות. ממנו למד מהרי"ץ. ולכן באגדתא דפסחא מהדורא קמא כתב לא לברך אלא על כוס ראשון ושלישי, טיבול בחומץ, ועוד. וכעבור זמן מהרי"ץ חזר בו, ולאחר שחזר בו חיבר את ספרו עץ חיים.

ברצוני להעיר הערה כללית, לגבי הנקודה הזאת. הדבר מפליא, כי מהרי"ץ באגדתא דפסחא – הגדה של פסח, לא מזכיר את רבינו יצחק ונה, ולא את רבינו יחיא בשירי. לכאורה הוא ממש מתעלם מהם. לא במהדורא קמא, ולא במהדורא בתרא. הדבר קצת הפליא אותי. מדוע מהרי"ץ לא מזכיר שם אותם בכלל? הרי באותה התקופה, בצעירותו, היתה המהדורא קמא של־הושענות [ע"י הקדמתי לאגד"פ פרי עץ חיים התשנ"ז בש"ז, דף 11], ושם מהרי"ץ כותב [בדף ס"ב עמוד ב'], כי פירוש ההושענות רובו ככולו הוא מאדוננו מהר"ר יצחק ונה, ומהרי"ץ כתב עליו שם שבחים גדולים. ואכן את רוב הפירוש הוא לקח ממנו. באותו הזמן, הוא גם חיבר את ההגדה של פסח, לפי השיטה ההיא, וכביכול מהרי"ו אינו קיים. מהרי"ץ לא מזכיר את מהרי"ו בכלל, לא מיניה ולא מקצתיה, למרות שישנם דברים הדומים. וגם במהדורא האחרונה, הוא לא מזכיר אותו. הוא מביא הרבה מפרשים, והוא יכל להביא עוד פירושים משם. קצת התפלאתי, מדוע הוא התעלם ממנו? וכן ממהר"י בשירי. הרי בתכאליל שלהם ישנם פירושים חשובים על ההגדה, וכן דינים והלכות, שִׁכָּל לצרפם ולשלבם, ולכל־הפחות לציננס. הדבר צע"ג. ומאי שנא ממקומות אחרים שהוא מביא אותם.

אבל מה שבודאי רואים באופן ברור, שכבר עבר זמן רב מזמנם, וכעת כאשר הוא כותב את המהדורא קמא, הוא כותב כל מיני פסקים,

ז' במהדו"ק כתב לברך על שתי מצות ומחצה, אבל במהדו"ב כתב מצה ומחצה.
ח' במהדו"ק כתב לאכול בתחילה שיעור שני זיתים כאחת, אבל במהדו"ב כתב כזית אחד.
ט' במהדו"ק כתב לטבל המצה במלח, אבל במהדו"ב כתב לטבלה בחרוסת.
י' במהדו"ק כתב ששיעור כזית הוא כחצי ביצה, אבל במהדו"ב כתב כשליש ביצה.

י"א במהדו"ק התיר לשתות קאהוי ולעשן אחר ד' כוסות, אבל במהדו"ב אסר הכל זולת מים. לאחר ההגדה, אסור לשתות שום משקה שיש בו טעם, אלא רק מים. אלו אחד עשר הדברים.

דרך אגב, הבאתי באחד השיעורים האחרונים [שיעור מוצש"ק חיי שרה ה'תשע"ו], את תכלאל כת"י מלפני שלש מאות ושבעים שנה, שנתגלה זה מקרוב. זהו תכלאל די מקורי, אבל בכל זאת ישנם שינויים פה ושם. בדקתי את כל השינויים הללו, והתברר כי מתוך כל אחד עשר השינויים הללו, הוא שינה רק בדבר אחד. דהיינו, לגבי כל עשרת הדברים האחרים, הוא כתב כפי שמובא ע"י מהרי"ץ במהדורא בתרא. רק לגבי עניין טיבול ראשון בברכה, הוא שינה וכתב 'ליטול ידיים ללא ברכה', ובצד הוא ציין 'שלחן ערוך'. ברצונו לומר, שהוא שינה זאת עפ"י השלחן ערוך.

בכל אופן, רואים מכאן, כי על אף שעבר זמן רב מזמנו עד מהרי"ץ, הדבר לא כלכך השתנה. ובסופו של דבר, הדברים נקבעו אצלינו להלכה ולמעשה, כפי שכתב מהרי"ץ זיע"א.

כעת, אחזור למכתבו של הרב"צ צדוק, אשר כתב אלי כך, אנחנו רואים שבעין חיים כתב מהרי"ץ לברך על נר יום טוב, ובשו"ת פעו"צ חזר בו, כי הוא חזר בו מכל מה שהיה נראה לו נוגד את המנהג. בתחילה הוא חשב, שהדלקה בברכה ביום טוב לא נוגד את המנהג הקדום, אלא תוספת מנהג טוב, וסבר שבודאי

גם הרמב"ם יודה לזה, כפי שדקדק בעין חיים. שכיון שיש מצוה לענג יום טוב כמו את השבת, יכול גם להדליק נר. מהרי"ץ סבר בתחילה, כיון שיכול להדליק נר, יכול גם לברך. ורק מאוחר יותר הבין, שדיוקו לא מוכרח, וממילא אין לברך, כי יש כאן ברכה לבטלה.

דבר שני, והוא הדין לגבי מה שפסק בעין חיים שאין לברך שבע ברכות אלא במקום החתונה, ובשו"ת חזר בו מטעם המנהג הקדום, שבירכו בכל מקום שיש פנים חדשות. והוא הדין לגבי דברים נוספים כיוצא בזה.

לגבי שני הדברים הללו, לא נראה לי, כי מה שהוא כותב, הם דברים נכונים. דהיינו, מהרי"ץ בע"ח במהדורא הראשונה סבר לברך על נר של יו"ט, ולאחר מכן חזר בו, לא מפני שהדבר נוגד את המנהג. אלא בגלל, שבשלב הראשון מהרי"ץ חשב, הוא ידע כי אכן לא נהגו לברך, אבל הוא חשב שזאת טעות, ואין לדבר על מה לסמוך. אבל במהדורא בתרא, הוא ראה כי המנהג נכון, ויש לו בסיס, ומהרי"ץ מצא לכך מקורות מפורשים, כגון בארחות חיים, לכן הוא חזר בו. זה הכל. אבל אין פירושו, שבהתחלה הוא חשב לשנות את המנהג. אלא, מאחר והכלל הוא, כי אין לדיין אלא מה שענינו רואות, א"כ כאשר הוא רואה שהמנהג איננו נכון, שזהו מנהג טעות, אזי אין מה לעשות, עד שהדבר התבסס אצלו, כי אכן המנהג נכון. וכבר הרחבנו בס"ד בספר נר יו"ט.

אותו הדבר, לגבי עניין 'פנים חדשות'. הרי גם כיום, אנחנו נוהגים כך להלכה ולמעשה, לברך את שבע הברכות בכל מקום שהולכים אליו החתן והכלה, אפילו שזה אינו 'בית חתנים'. הנושא הזה, איננו קשור להרמב"ם. כי אדרבה, מהרמב"ם אולי אפשר לדייק, כי יש לברך זאת בבית חתנים דוקא. כך לשון הרמב"ם ופרק ב' מהל' ברכות הלכה ט"ז, בבית חתנים מברכין

נפקא מינה לגבי מי ששכח ולא הדליק תוך חצי שעה. שלדעת הרמב"ם, אינו מדליק. ולדעת מרן, הולך ומדליק כל הלילה, וכן פסק מהרי"ץ. מן הסתם הוא לא יחזור בו מזה. כי למה יפסיד את מצות ההדלקה, אם יכול לסמוך על מרן? ועוד, אין כאן מנהג ברור שנהגו בזה כהרמב"ם עכ"ל.

לפי דעתי, כמעט כל הדברים כאן אינם נכונים, וברצוני להסביר זאת.

ראשית, מהרי"ץ זיע"א, לא פסק כי יש להדליק 'בצאת הכוכבים', אלא שיש להדליק 'עם צאת הכוכבים'. כבר הסברתי זאת בקונטרס הנרות הללו [עמוד 17, וכן בשיעור מוצש"ק ויצא ה'תש"ע], ושבמהדורת הדפוס שלתכלאל עץ חיים, טעו וכתבו 'עד צאת הכוכבים', אבל צריך לגרוס 'עם צאת הכוכבים'.

הלכך, לגבי מה שהוא כותב, כי זמן ההדלקה הוא בצאת הכוכבים, ובמציאות נוהגים להדליק מקודם, יוצא כי אדרבה, המנהג הוא בדיוק כפי שכתב מהרי"ץ, 'עם צאת הכוכבים'. זהו כעין מה שכתוב במשנה [שבת פרק ב' משנה ז'], שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה. שפירשו, סמוך לחשיכה. ממילא אותו הדבר, כאשר אתה אומר, 'עם צאת הכוכבים'. ובעצם, זאת גם דעת מרן השו"ע. והדבר אינו נוגד את דעת הרמב"ם.

אמנם רבים מפרשים את דעת הרמב"ם, שכוונתו להדליק בהתחלת השקיעה. אבל מי שיעיין טוב בבית יוסף, ימצא כי הוא הבין שגם הרמב"ם התכווין על סוף השקיעה, ולא על התחלת השקיעה. הרי לשקיעה, ישנם שני חלקים. התחלת השקיעה, וסוף השקיעה. מי אמר שהרמב"ם מדבר על ההתחלה? הדבר אינו מתקבל על הדעת, כיון שאדרבה, שרגא בטראה למאי מהני? אלא הכוונה היא, לסוף השקיעה. א"כ, מה שאומר הרמב"ם, כי זמן

ברכת חתנים אחר ארבע ברכות אלו וכו'. לכן הדבר איננו קשור. מהרי"ץ במהדורא בתרא, הוא בבחינת מה שאחז"ל [ועיין גמרא שבת דף קנ"ב ע"א] 'תלמידי חכמים, כל זמן שמזקינין, דעתן מתוספת עליהם'. הוא נהיה בקי יותר בספרים, היתה לו יותר אפשרות העיון, גדל בחכמתו והבנתו, וממילא הוא הגיע למסקנא, כי המנהג הקודם זהו מנהג נכון. מה שקודם לכן הוא פסק אחרת, זה אינו מפני שהוא היה כנגד המנהג, אלא מפני שאז לא היה נראה לו, כי יש למנהג זה על מה לסמוך.

כך לגבי שתי הפרטים הללו.

עניין זמן הדלקת נרות חנוכה, סמוך לפני צאת הכוכבים, וכבוד המצוה לשבת חצי שעה עם בני ביתו ליד הנרות.

אבל הדבר החשוב לנו, הוא עניין זמן הדלקת נר חנוכה. תשמעו מה הוא כותב במכתבו, בעץ חיים פסק, שזמן הדלקת נר חנוכה בצאת הכוכבים, וידוע שהמנהג אינו כן, אלא מדליקים קודם. ויש נוהגים בשקיעה, וזהו גם פשט לשון הרמב"ם. ונראה בפשטות, שפסק כן משום שזמן זה אליבא דכולי עלמא. גם לשיטת מרן וגם לשיטת הרמב"ם שסובר שאם לא הדליק בשקיעה מדליק והולך עד חצי שעה, אלא שלפי הרמב"ם זה בדיעבד, ואם כן הפשרה שרצה לעשות מהרי"ץ, אינה פשרה שפירתא.

לאור האמור, היה צריך מהרי"ץ לחזור בו מעניין זה, ומעוד כמה עניינים. ואפשר שהשעה החמיצה לו, מרוב טרדות הציבור, והוא לא הספיק לתקן. האמת שאני לא סובר כמו אלה שהגזימו כיום, והם טוענים כי הוא היה חוזר בו מכל הדברים, זה בכלל לא נראה. ואיך אפשר להוכיח דבר כזה?

ההדלקה הוא בשקיעת החמה, הבינו מרן הבית יוסף ומהרי"ץ, כי כוונתו היא סמוך לשקיעה, וזהו מה שאבותינו נהגו.

אלא מאי? חושבני כי התבלבל המנהג בדורות האחרונים, בגלל סיבה אחרת. כוונתי לדור האחרון, לפני שעלו לארץ ישראל. כי בדור שלנו, כאן בארץ ישראל, היה בלבול נוסף, שהוא הרבה יותר גרוע. זהו מבול, ולא בלבול. אבל חושבני כך.

בדורות הקדמונים, כולם הדליקו לפני תפילת ערבית. והסיבה היא, כי בעבר לא התפללו מנחה וערבית סמוכות. אבל בדור האחרון, הרבה מדקדקים הלכו להדליק בין תפילת מנחה לתפילת המעריב. דהיינו, התפללו מנחה וערבית סמוכות, והלכו להדליק בינתיים. או שלחו את בניהם הגדולים. ובבית הכנסת נשארו הזקנים, אשר היה קשה להם ללכת, והם אמרו תהלים עד שהציבור יחזרו. כך היה המנהג שלמדקדקים, אשר רצו לקיים את ההדלקה בעיקר הזמן. וישנם רבים, ההולכים להדליק לאחר תפילת ערבית. אבל מתחילה, המנהג הקדום היה, להדליק לפני תפילת ערבית, כיון שלא היו מתפללים מנחה וערבית סמוכות.

מי שיראה את לשון התכלאל במנחה, כתוב שם, לאחר תפילת שמונה עשרה, ונפילת פנים, וקדיש, ואם יש שהות אומרים מזמור לדוד, ונפטרינן. הם הלכו לביתם, לאחר תפילת מנחה.

שאלה מהקהל: אולי הכוונה נפטרים מן המצוה, דהיינו שיצאו ידי חובתם? תשובת מרן שליט"א: לא יעלה על הדעת. גם לשון רבינו הרמב"ם, אשר ממנו המקור [בפרק ט' מהלכות תפילה סוף הלכה ח'] הוא, נפטרינן למעשיהן. [יתבאר בס"ד ביתר הרחבה בשיעור הבא בל"נ].

כך היה המנהג בעבר. ממילא, הדליקו נרות חנוכה בזמן, ובאו לבית הכנסת להתפלל תפילת ערבית. אבל הקושי והסיבוך נהיה, בדורות האחרונים, שהתפללו מנחה וערבית סמוכות, כיון שנהיו טרדות גדולות, בגלל טורח הפרנסה, וכיון שנכנסו לשאלות רבות, כגון סעודה לפני תפילת מנחה, וכדומה. יש על כך תשובות רבות, בעז"ה בשו"ת עולת יצחק חלק ג', בירדתי את הנושא הזה, מכל הכיוונים. הבאתי שם מקורות רבים, אשר אינם ידועים. דהיינו, בגלל דוחק הפרנסה, נהגו בכל ערי תימן בדורות האחרונים, להתפלל מנחה וערבית סמוכות, ולסעוד לפני מנחה. למרות שלכאורה בפשטות, לפי דעת הרמב"ם והשלחן ערוך, הדבר אסור. הרי לפי ההלכה, אסור לאכול סעודה קטנה לפני מנחה קטנה. אבל כיון שזה היה שעת הדוחק, לכן הם נהגו להקל בכך, והם סמכו על סברת הרמ"א ובסימן רל"ב סעיף ג', כי כיון שישנו זמן הקבוע לתפילה, אזי אין את החשש שמא ימשך. ממילא, כיון שהתפללו מנחה וערבית סמוכות, כעת כבר ישנו קושי, לצאת בין מנחה לערבית, להדליק את מנורת חנוכה.

דבר זה, גרם את השינוי, עד שישנם כבר רבים המדליקים בכלל לאחר תפילת ערבית. וכנראה לפי דעת הרמב"ם, הם לא יצאו ידי חובה, כיון שכבר עברה חצי שעה מתחילת הזמן. אבל המדקדקים נהגו, שההדלקה היא בין מנחה לערבית. אבא מארי זצ"ל העיד לי על המנהג אצלם, שכך הוא היה. זכורני כי כאשר שאלתי אותו על כך, הוא ענה לי, הנה, כפי שאתה רואה כעת. הוא הראה לי את הזמן, ואמר לי, בדיוק בזמן הזה, יצאנו להדליק. עדיין זה היה בין השמשות. כמו כן אני יודע כי כך היו נוהגים במקומות נוספים, כגון בעיר צנעא, ובעוד מקומות.

הערה מהקהל: ישנם מקומות שבהם התפללו ערבית מוקדם, כאשר עדיין היה קצת אור.

לי זקן אחד, כי ישנו מישהו אצלם בבית הכנסת, שהיה מעיר כל הזמן, על שינויים משונים בתרגום, כגון במקום 'גָּבְרָא', 'גָּבַר', או בהיפך, וכדומה, כל מיני דברים. למה הוא עושה מהומות ומחלוקת, מכל דבר קטן? רק בשביל שנדפס שם בכתר תורה שזה נ"י, דהיינו נוסחא ישנה.

בכל אופן, אותו שכתב את ספר התרגום, לפני קרוב לשמונים שנה, על חומשים ויקרא במדבר ודברים, והוא כותב בסוף בין השאר כך ומצורף צילום בדף 124, דע לך ידידי, כי נכתבו על פי "פרשה" של רבינו הישיש, כך הם קראו לרב שלהם, כנראה מפני שכל התלמידים שלו היו צעירים, לכן הוא יכל לזרוע בהם את שרשי המינות ההשכלה והמחלוקת וכו', המתרגמים בה בבית כנסת שלו, מימי חייו ועד עכשיו, כפי מה שהגיה בידו, שהעיר והגיה בה קצת נוסחאות ישנות המוכרחות.

מובן כי הוא בעצמו, לאחר שראה כי הוא כבר איבד את השליטה, כיון שנהיה מכך מחלוקת, א"כ הוא החליט, טוב, נשאר רק דברים מסויימים. ועזב שאר נוסחאות ישנות שאינן מוכרחות. ואני הלכתי בעיקבותיו, בלא חסר ובלא יתר... די לנו להלך בעיקבות הישיש, מלהרבות הִבְרָה בשעת קריאת ספר תורה, מובן כי נגרמו מהומות ומחלוקות ודיבורים מיותרים מכל העניינים הללו, בשביל קצת נוסחאות ישנות, שאינן מעכבות. ונשלמה [הפרשה] ביום וכו', צעיר הכותבים, ער"ס [עפר רגלי סופרים] חלשא ומסכינא, שלום בן א"א מ"ו יחיא בן מורי זקני מהר"ר חיים ... קורח. הוא הסופר שכתב זאת. (שהעתיק וכתב גם את תכלאל קדמונים, במגמה לחזק ולהשריש את הנוסחאות והמנהגים ששינו בני קבוצתם וכו'). הם בעצמם מעידים, כי כל השינויים שהם עשו, גרמו למחלוקות. וזאת כמובן רק דוגמא אחת.

תשובת מרן שליט"א: יפה. נכון. שמעתי גם שיש שדקדקו ונהגו כך. הזדרזו ויצאו מיד להדליק בבתיהם. אבל אין להכחיש, כי ישנם כאלה אשר סמכו, שיש להם זמן להדליק אפילו במשך כל הלילה. ישנם אשר בכל מקרה, כבר הפסידו את זמן ההדלקה. בפרט בימות החורף, שבהם הימים קצרים. הם לא הזדרזו.

אם-כן, לגבי מה שהוא כותב במכתבו, כי המנהג אינו כדעת מהרי"ץ, הדבר איננו נכון. אדרבה, המנהג הוא בדיוק כפי דעת מהרי"ץ, רק שצריך להבין את כוונת דברי מהרי"ץ.

לגבי מה שהוא כותב, כי יש הנוהגים להדליק בשקיעה, מי שאומר כך, זהו דבר שקר. בארץ תימן, אין מי שנהג להדליק בהתחלת שקיעת החמה, אלא רק אדם אחד, שהיה דרדעי ידוע ומפורסם בעי"ת צנעא, אשר עשה כל מיני דברים "מהפכניים", שמו יחיא גיאת. מהיכן אני יודע זאת? הנכד שלו, שמו שמואל גיאת, היה גר כאן בשכונה, והוא סיפר לי לפני שנים רבות, סבא שלי היה מדליק בשקיעה, אבל אף אחד לא הדליק באותו הזמן. רק הוא היה היחיד, אשר הדליק בשקיעת החמה. אם כן, אתה שומע מהם עצמם, כי בעצם הוא היה יוצא דופן.

צריכים לדעת, כת הדרדעים ניסו לעשות הרבה מהומות ושינויים, כולל שינויי נוסחאות. וכל דבר שבא דרך מחלוקת, הוא לא הולך. מי שיודע, שיטת מהרי"ץ התקבלה ללא מהומות ומחלוקת, גם באותם דברים ששינה מן הנהוג, והחזיר עטרה לישנה, אלא בשלום ובשלחה, כי כך היתה דרכו. זו דרך תוה"ק, לשם שמים. אבל הם, עשו בכוח. ניסו להכניס דברים רבים בכוח. כמעט לעקור את הכל.

תראו למשל, יש בידי כתב-יד, של 'ספר תרגום', עם שינויי הנוסחאות שהם עשו. כידוע, הם חידשו הרבה שינויי נוסחאות, ועשו על כך הרבה מהומות. ואפילו בזמנינו, זכורני שסיפר

החוברת "מאי חנוכה", זהו הלימוד של מגילת בני חשמונאי וכו'. חוזרים לערבית, ואח"כ כולל ערב. ברוך הוא וברוך שמו.

אבל צריכים לדעת, כי ישנם שני דברים עיקריים, הגורמים למי שנוהגים כיום (בפרט ליטאים) להדליק בהתחלת השקיעה. או מפני שכך היא שיטת הרמב"ם, אמנם הדבר איננו כתוב ברמב"ם במפורש, אבל ישנם מפרשים רבים הסוברים כי הרמב"ם שכתב כנז' להדליק "עם שקיעת החמה", מתכוון לתחילת השקיעה, ולא לסופה. או מפני שכך היא דעת הגר"א. מפורסמת שיטתו, כי ההדלקה היא, בזמן השקיעה.

ראיתי דבר חידוש, בספר מנוחה וקדושה, לאחד מבאי בית מדרשו של הגר"א. תשמעו מה שהוא אומר. הוא מעיר על כך, שיש בזה שגיאה גדולה, כיון שהאנשים מדליקים את המנורה, ועוזבים את הנרות, וזה אינו כבוד המצוה. הוא כותב [בשער התורה חלק ב' דף 52] כך, עוד רגע אדבר, על עניין הדלקת נר חנוכה, שנחפזים להקדימו, עבור שכן כתוב בהנהגת הגר"א, ויש שתחילת הוראתם לקלוקלא, להקדים ק"ש דערבית לפני זמנה שהוא מדאורייתא, עבור מנהגם שאין לו סמך. כי אף לפי פסק הגר"א בש"ע, סוף השקיעה הוא לילה. ומשמעות הפוסקים, כמו שבזמן שהיו מדליקין בחוץ, היה המצוה קודם שיתפזרו בני השווקים, כמו כן עתה כשמדליקים בפנים, המצוה בהיפך, בזמן שבני הבית מקובצים יחד, עיין במג"א סימן תרע"ב ס"ק ה'. הרי רואים כי בזמן חז"ל, פירסמו את הנס לפני שתכלה רגלא דתרמודאי.

ואפי' אותם שמקדימים להדליק קודם תפילת ערבית, הוא מדבר לפי המציאות, כי רצו לעשות כדעת הגר"א, להדליק בשקיעת החמה, מ"מ נחוצים תכף אחר ההדלקה למהר לביהכ"נ להתפלל. גם זה אינו נכון. כיצד אתה

לא ידוע לנו איך נהגו אבותינו בדורות הקודמים, בזמן שהתפללו מנחה וערבית בלתי סמוכות. אולי הדליקו בתחילת השקיעה? א"א לדעת. אין לנו מקורות. מה שידוע בבירור הוא על הדור האחרון. והדעת נותנת שאם היו רוצים להדליק נ"ח בתחילת השקיעה, דהיינו אם הם היו סוברים שזה הידור, היו משתדלים להקדים למשך שמונת ימי חנוכה את תפילת מנחה, באופן שיספיקו לגמור את התפילה, ולהדליק מיד בתחילת השקיעה. ולמעשה לא עשו כן, רק סמוך לפני צאה"כ כמה דקות. שמע מינה.

למעשה, כאן בבית הכנסת ובית המדרש "פעולת צדיק", יש לנו כיום את האפשרות, לפי התנאים שלנו, להדליק את נר חנוכה בזמן, בלי לחץ. בלי מירון מיותר. דהיינו, זמן ההדלקה הוא בערך בשעה 4:50, לפי שיטתנו, שזה בערך חמש או עשר דקות לפני צאת הכוכבים. לא בשקיעה ממש, ולא בצאת הכוכבים, אלא כמה דקות לפני כן.

[אמנם ידוע מה שכתוב בספרים רבים, כי בין השמשות בארץ ישראל הוא 13.5 דקות אחרי השקיעה, וזאת עלפי חשבון הילוך שלשת רבעי מיל, הנזכר בגמרא פסחים ובפוסקים. אבל לפי המציאות, אין רואים את הכוכבים אלא אחרי 20 דקות, או 25 דקות. ואולי יש סיבות צדדיות לכך, כגון אורות החשמל, שנתחדשו בדורות אלו, או הפוך שזמן השקיעה הוא לא מדויק. וכבר דנו בזה בספר אור לציון, ובספרים נוספים. עכ"פ אנחנו נוקטים, שהזמן הממוצע מהשקיעה לצאת הכוכבים, הוא כעשרים דקות. ובתימן זמן בין השמשות, היה בערך כמו כאן בארץ ישראל, כפי שנודע לי מפי תלמידי חכמים בקיאים].

אבל, קבענו את זמן תפילת ערבית, לשעה 5:30. וזאת בכדי שיספיקו לשבת בבית עם בני ביתו ועם הילדים, לספר בנסים ובנפלאות אשר נעשו לאבותינו, וכו'. היום ברוך ה' יש את

בפני ת"ח, אבל לכם פני אני כותב את כל זה. הוא כותב זאת לבני משפחתו. האחרים, אינם חייבים לשמוע לדברי. ואתם מחוייבים לשמוע לי. ונר חנוכה תדליקו אחר מעריב. וח"ו להקדים ק"ש עבור זה. וכן היה מנהג אבותינו ואבות אבותינו, זולת מי שדר בכפר, ע"י במג"א סי' הנ"ל.

רואים מכאן, את חשיבות העניין. וכל אחד, לפי מצבו, ידאג לכבד את נרות חנוכה. בזמן בעל מנוחה וקדושה, עדיין לא היה אור חשמל בעולם, לכן לא יכלו לאחר קצת את תפילת ערבית, כמו שאמרנו לגבינו בשעה 5:30. לא העיקר להתפטר ולצאת ידי חובת המצוה, אלא לשבת על יד הנרות עם כל המשפחה. ללמוד, לשיר ולשמוח. ישנם הסוברים, כי יש עניין מיוחד להסתכל על הנרות, וכי יש בהם רמזים. הדבר אינו 'סתם'.

דרך אגב, זהו גם ראשי תיבות, להדליק נר של חנוכה, לנח"ש. דהיינו, הרי הפתילה, נשרפת ע"י השמן. הדבר רומז ליצר הרע, אשר נשרף באור התורה. השמן, הוא רמז לחכמה, כידוע. והפתילה נשרפת, על ידי השמן. זאת בכדי לבטל, את הנחש הקדמוני. א"כ זהו ר"ת, לנח"ש, 'להדליק נר שלחננוכה'. דהיינו, זאת הסגולה בהתבוננות הזאת, לבטל את כוח היצר הרע.

וזה גם ראשי תיבות, נחל"ש. כלומר, שע"י כך מחלישים את כוח הטומאה מן העולם.

המשך מדור "דקדוקי תורה", מפרשת תולדות ועד פרשת מקץ.

אני רואה כי כבר הזמן קצר, ואנו צריכים לסיים את השיעור, לכן אומר כמה דברים שנשארו לי, בעניין חומש 'תורה קדומה'. אדבר על הפרשיות שעברנו, ועוד שתי פרשיות קדימה.

מדליק את הנרות, ועוזב אותם? הא למה זה דומה, למי שבא אצלו אורח הגון וחשוב ונתן לו שלום ואח"כ הניחו והלך לו לדרכו. אורח בא אליך, ואתה עוזב אותו? הלא מדה היא בתורה, ללמוד סתום מן המפורש. ומצינו שהיו עוסקים ביציאת מצרים, עד שבאו תלמידיהם וכו'. הלא בחנוכה ג"כ מברכים שעשה נסים, ובצד אחד היה הנס גדול יותר מיציאת מצרים. צריך להתבונן, אלו נסים היו לנו בתקופה הזאת. כי גזירת נס חנוכה היה להשמיד ולהרוג למי שיחזיק בתורת משה, דבר זה לכשעצמו, הוא אסון גדול. ועוד דבר גרוע, וכל בתולה הנכנסת לחופה תיבעל לטפסר תחילה. זה איום ונורא. תראו כיצד היוונים שלטו בעם ישראל, רח"ל.

הדין נותן להתעכב איזה זמן אחר ההדלקה עם בני ביתו או בעצמו, להכין לבבו לשמוח על פטרונו העומד לנו בעת צרותינו, ולפחות כל זמן שהנרות דולקות. בזמנם, לפני מאה חמשים שנה או מאתיים שנה בערך, כולם היו מדליקים, בשיעור של חצי שעה. רק מקרוב בארץ ישראל, התחילו להדליק בשיעור של כמה שעות. והגר"א בודאי היה ממתין הזמן הזה קודם מעריב.

ואפשר לומר הטעם על הקדמתו ההדלקה ידוע (בהקדמת ספרא דצניעותא) מגודל קדושת כוונתו בתפילה. ואם היה מאחר ההדלקה, היה לו טירדא בתפילתו. הגר"א רצה להדליק מלפני כן, כיון שאם היתה בראשו תכנית להדליק לאחר התפילה, מרוב מחשבתו על המצוה, הוא לא היה יכול להיות מרוכז בתפילה, מפני שהוא חשב כל הזמן על ענייני הדלקת נר חנוכה. הלא לפנינו, היה חתן פטור מק"ש, מטעם טירדא דמצוה.

וכן כל מנהגיו שהיה נוהג, אי אפשר לידע טעמו של דבר. אינך יכול להבין, את הנהגות הגר"א. ואני יודע פחיתות ערכי מלחוחות דעת

נתחיל בפרשת תולדות, ויען יצחק אבינו ויאמר אליו ובראשית כ"ז, ט"ל, כתב היפ"ה כך, כך הוא בכל התיגאן והדפוסים, ופשוט. ומש"כ בתאג המרגלית אינו למהר"ק, ולא נמצא בשום כת"י של חלק הדקדוק, ואינו אלא תוספת דברי מעתיק טועה ששורבבו בשוגג ע"י מהדיר התאג הגדול בשנת התשי"ט, ומשם לתאג המרגלית, ואח"כ לספרו של הרשי"ה, ואכמ"ל. דהיינו, ישנן שתי נוסחאות. ישנה גירסא, ויען יצחק אביו, וכך הוא בספרים הרגילים, וכך המנהג. וישנה הערה, כי כתוב שצ"ל ויען יצחק אביו, התביר בתיבת יצחק.

לפענ"ד, עכ"פ אין צורך לגעור, במי שקורא כך. כיון שגם אם לא ברור, מי כתב את ההערה הזאת, מ"מ הדבר ברור, כי מי שכתב כך, ש"כך הוא בכל התיגאן המדוקדקות, לא היה שוטה. בודאי שראה נוסחא כזאת. יש בכך גם רמז, ויען יצחק אביו. לכאורה, מדוע יצחק אביו היה צריך לענות לעשיו? התשובה היא, כי זה היה מתוך רחמנות, מפני שהוא אביו. לכן נאמר, ויען יצחק אביו, הפסק קצת בתיבת יצחק. הסיבה של ויען יצחק, מפני שהוא 'אביו'. גם הטעם תביר, הוא מלשון שבירה. דהיינו, יצחק אביו הוא מדת הדין. אבל נשבר ליבו בקרבו, והתעוררה בו מדת הרחמנות.

יש לי אריכות גדולה על זה בס"ד בספר נפלאות מתורתך, והמסקנא שהגירסא השנייה איננה טעות. אמנם בדרך כלל, לא גורסים כך. אבל מי שיגרוס כך, אין לגעור בו.

בפרק כ"ז פסוק מ"א, וְאַהֲרָגָה אֶת־יַעֲקֹב אָחִי, הוא כותב כך, הטפחא בתיבת יעקב. ר"ח קורח. ובתיגאן של בניה ועוד אחרים, אינו כן. בכל אופן, המנהג הוא, כפי שכתוב כאן בשם מהר"ח קורח, שהטפחא היא בתיבת יעקב, ולא בתיבת ואהרגה. כך המקובל לקרוא, גם בלי קשר למהר"ח קורח. בלעדיו. כך למדנו, וְאַהֲרָגָה אֶת יַעֲקֹב אָחִי. גם בדבר זה, ישנו

טעם. הכוונה היא, כי הוא יהרג את יעקב, למרות שהוא אחיו. כי אחרת, הדבר אינו חידוש, כי מי אינו יודע שיעקב הוא אחיו. לכן, הטעם בא להפסיק. המלה 'אחי', אינה באה רק לומר שיעקב הוא אחיו של עשיו, כפי שהוא לגורסים יעקב במארכה, כיון שהדבר בלא"ה ידוע.

בפרק כ"ט פסוק כ"ב, עֲשֹׂר אֶעֱשְׂרֶנּוּ לָךְ, כתוב שם כך, כן הוא בחמש עשרה תיגאן קדמוניות ומדוייקות שראיתי, ובכללן שניים של בניה הסופר, ואחד של מהר"י בשירי, ועיקר. אבל בדרך כלל, המנהג הוא ההיפך. דהיינו, נהוג לקרוא את הטפחא במלה השנייה, 'עשר אעשרנו לך'. וכבר דיברנו וביעור מוצש"ק נח התשע"ו על העניין הזה, של 'חמש עשרה תיגאן', כי אפילו אם ימצאו שלושים תיגאן, הדבר אינו קובע. וגם שישנו בכך עניין, כי 'עשר אעשרנו' היינו, פעמיים מעשר. אבל אם אתה אומר עשר אעשרנו, אין כאן את הרמז על החומש.

אני אומר את הדברים ממש בקצרה, כיון שהמטרה היא לדעת ולקבוע בעיקר את המסקנות. כיון שאם נדבר על כל פרט ופרט, אפשר יהיה לדבר על כל נושא במשך שעה. וכבר אמרתי, כי מה שאני מעיר על חומש "תורה קדומה", כיון שזהו הספר שלנו, בה"א הידיעה. דהיינו, זהו הספר הטוב ביותר, ואני מעיר בשיעורים הללו רק על דברים מסויימים, בכדי שהדבר יהיה מושלם.

ההערות שלי, הן על המהדורא עם פירוש רש"י המנוקד. ישנם הבדלים בין המהדורות. אני מדבר על המהדורות דלקמן. בראשית, שנת ה'תשס"ה. שמות, ה'תשס"ו. ויקרא, ה'תשס"ח. במדבר, ה'תשע"ג. ודברים, שנת ה'תשס"ו. אלו הספרים הנמצאים בידי, וההערות שאני אומר הם כלפיהם. כך שאם ישנה גירסא אחרת, במהדורות האחרות, אזי אינני מתייחס

בכך. [עיינן בשיעור מוצש"ק נח ה'תשע"ו, לגבי המלה הבקושטא].

שאלה מהקהל: לכאורה זהו כלשון הפסוק, **הַפְּעֵקְתָּהּ** [בראשית י"ח, כ"א]. תשובת מרן שליט"א: נכון. וכמו כן המלה **הַפְּתַנְתָּ בְּנֶדֶךְ** [בראשית ל"ז, ל"ב], **הַפְּמַחְנִים** [במדבר י"ג, י"ט], שבתחילת פרשת שלח לך, וכדומה. לכאורה, מדוע שיהיה הבדל, בלשון התרגום?

שאלה מהקהל: זאת גם הסיבה, לגבי המלה 'אתון נורא יקידתא', 'אתונא'? תשובת מרן שליט"א: שם הסיבה היא אחרת. כיון שאם תאמר 'אתון', בדגש חזק, זאת משמעות של 'אתם'. לכן שם, בודאי שהדגש קל. אין ספק בכך. וכך קיבלנו הקריאה במסורת ברורה. והטעם שאמרתי לכך כעת, הוא מדעתי בס"ד. אבל בנ"ד, אינני רואה שום סיבה, שהדבר לא יהיה כך.

בפרשת וישב, בפסוק **וַיִּבֶךְ אֹתוֹ** [בראשית ל"ז, ל"ה], כותב היפ"ה כך, לשיטת מהרי"ן יש לקרות **וַיִּבֶךְ-פְּאֹתוֹ**. גם את זאת כבר הסברנו בעבר [שיעור מוצש"ק וישב ה'תשע"ד], כי איננו קוראים כך, ולא צריך לקרוא כך. אלא צ"ל, 'ויבך אותו', הכא"ף בשוא נח.

בפרשת מקץ [פרק מ"ב, פסוק י"ז], לגבי הפסוק **וַיֶּאֱסֹף אֹתָם אֶל-מִשְׁמֶר שְׁלֹשֶׁת יָמִים**, כותב היפ"ה כך, פסוק זה נחלקו בו ספרי התיגאן בדרך פיסוקו, ונהרא נהרא ופשטיה. דהיינו, ישנן שתי גירסאות. ישנם הקוראים, 'ויאסוף אותם' תביר, 'אל משמר' טפחא. וישנם הקוראים, ובדרך כלל כך היא הקריאה הנהוגה והמקובלת, 'ויאסוף אותם' טפחא, 'אל משמר' אתנחא, 'שלושת' טפחא, 'ימים'. לכן לכתחילה כך צריך לעשות, **וַיֶּאֱסֹף אֹתָם אֶל-מִשְׁמֶר שְׁלֹשֶׁת יָמִים**. יש לשמור על מסורת הקריאה המקובלת מדור לדור. אבל כמובן, מי

לכל המהדורות, אלא רק לגבי המהדורות שאמרתי כעת, שהן האחרונות והמושלמות עכ"פ לעת עתה.

בפרשת וישלח [ל"ד, כ"א], **שְׁלָמִים הֵם אֲתָנּוּ**, כותב היפ"ה כך, השי"ן געי, וקריאת השוא כפתח בלבד, כאילו נכתבה **שְׁלָמִים**, ולא כפתח וגעיא, והרבה טועים בזה. כבר דיברנו על כך באריכות [בשיעור מוצש"ק שלח לך ה'תשע"ג]. ואינני חושב, כי רק 'הרבה טועים בזה'. אלא חושבני, כי אם זאת טעות, אזי 'כולם' טועים בכך. דהיינו, כולם גורסים 'שלמים', בגעיא ארוכה תחת האות שי"ן. אבל הסברנו, כי למרות שהדבר נכון, כפי שהוא כותב, כי לא צריך להיות אריכות גדולה, אבל אם יעשו זאת באופן קצר, אזי הדבר ילך וישכח, כפי ששכחו זאת בעדות האחרות, כיון שהדבר לא היה מודגש. לכן, נהגו אבותינו להבליט זאת, והדבר אינו נורא.

בפסוק ל"א, **הַפְּנַפְקָת בְּרָא**, מובא בתורה קדומה כך, קיבלנו לקרות הכא"ף בדגש קל, כי ה"א זו היא ה"א התימה, לא ה"א הידיעה. כבר אמרתי לכם [שיעור מוצש"ק נח ה'תשע"ו], שהדבר איננו ברור לי בדיוק, ויכול להיות שישנם הגורסים 'הַפְּנַפְקָת', בדגש חזק. אני מחפש לי חבר, בעניין זה. כמדומני כי כך אבא מארי זצ"ל היה גורס, אולם אינני בטוח בכך. אם ימצאו עוד כאלה אשר למדו כך, יהיה לי אישור על עניין זה. אני רק אומר זאת, בשביל שיהא שְׁמֹר, למזכרת. ומי שיודיעני, שכתו כפול מן השמים.

שאלה מהקהל [מסוף השיעור]: האם מה שאמר מרן שליט"א, לגבי המלה 'הכנפקת', זהו גם לגבי המלה 'הבקושטא'?

תשובת מרן שליט"א: זהו אותו הדבר. אני מסופק בכך, לגבי כל המקומות הדומים בתרגום. חושבני כי הדבר כך, אבל אני מחפש מישהו בקי היודע, אשר יגיד כי גם אצלו כך המקובל, ואז אני אצטרף אליו. אינני בטוח

שקורא אחרת, אין לגעור בו, כי יש לו על מה ועל מי לסמוך.

המקום ברוך הוא יזכנו, וימלא כל משאלות ליבנו לטובה, אכ"ר.

חלק השו"ת:

שאלה מהקהל: לגבי מנורת חנוכה, בעניין המסרגה, כפי שנהגו בתימן שהיא עגולה, האם היה היכר, האם הם הדליקו מימין לשמאל, או משמאל לימין?

תשובת מרן שליט"א: חושבני כי עשו דרך ימין. לא ראיתי זאת בפועל, וקשה לומר מתוך ראייה ושמיעה בעלמא, אבל אני מניח שהדבר צריך להיות דרך ימין. אמנם נכון, כל החילוק הזה, של מימין לשמאל או משמאל לימין, אינו שייך לפי הצורה הזאת, אלא כשהנרות ביושר. אבל מסתמא, זה ילך מימין לשמאל, בדרך עיגול, כמו בהקפות וכדומה.

שאלה מהקהל: מי שיש לו מרפסת לפני הכניסה, ויש לו מעקה במרפסת, האם הוא יכול להניח את המנורה על המעקה, או שחייב דוקא בכניסה לדלת?

תשובת מרן שליט"א: כתוב או על פתח הבית, או בפתח החצר. זה בסוף יוצא, לא כמר ולא כמר. אלא אם נאמר, כי היציאה מן המרפסת, זהו הפתח. אבל כתוב שצריך שתהיה המזוזה מימין, ונר חנוכה משמאל.

שאלה מהקהל: אבל הדלת של מרפסת, אינה לצד רשות הרבים.

תשובת מרן שליט"א: א"כ עדיין לא יהיה פרסום, כאשר הוא יניח אותה ליד הפתח. ובלאו הכי, הרי ישנה בעיני אחרת, שבזמן ההדלקה הרוח תכבה את הנרות, צריך שהמנורה תהיה עם זכוכית. אם הוא יפתור את הבעיני הזאת, אזי אתה צודק.

שאלה מהקהל: אבל אפשרי להניח את המנורה על המעקה של מרפסת? תשובת מרן שליט"א: אם רואים שהמרפסת קשורה לבית, הדבר אפשרי. שיהיה מובן, שהמנורה שייכת לבית הזה. אפשר להחשיב זאת, כפתח הבית.

שאלה מהקהל: אם ישנם יותר אנשים הרואים את המנורה דרך המרפסת, ואם יניחה בפתח הבית יראו זאת פחות אנשים, האם עדיף פתח הבית, בכדי שיהיה מסובב במצוות, או שעדיף שיראו אותה יותר אנשים?

תשובת מרן שליט"א: מסתבר שפרסום הנס עדיף יותר.

והמקום ברוך הוא יעשה לנו בקרוב נסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, אכ"ר.

הודעה חשובה:

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה. פרטים בטלפון: 050-4140741

۱۰۰

הנה דברי נביא

“דען”

בִּלְעֵצָה אֵלֶיךָ

٥٧٥٥